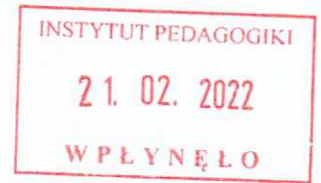

Łódź, 2 lutego 2022r.

dr hab. Alina Wróbel, prof. UŁ
Katedra Teorii Wychowania
Wydział Nauk o Wychowaniu
Uniwersytet Łódzki

**Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Elżbiety Rogalskiej, na temat:
„Pedagogia Joanny Kulmowej” (ss. 284)**

**Recenzja przygotowana na wniosek Rady Naukowej Instytutu Pedagogiki Uniwersytetu
Szczecińskiego**

1. Wstęp

Pani mgr Elżbieta Rogalska przygotowała rozprawę doktorską na temat „Pedagogia Joanny Kulmowej”, promotorem pracy była dr hab. Urszula Chęcińska prof. US.

Tytuł rozprawy zapowiada projekt badawczy osadzony w przestrzeni relacji teoria-praktyka pedagogiczna, odniesionej do autorskiej pedagogii (koncepcji działania pedagogicznego¹) Joanny Kulmowej. Biorąc pod uwagę treść pracy przedłożonej do recenzji pragnę podkreślić, iż z pełnym uznaniem odnoszę się do osiągnięć artystycznych, literackich i działalności wychowawczej jaką realizowała Joanna Kulmowa wraz z mężem, Janem Kulmą. Stanowią one bardzo bogaty i różnorodny materiał badawczy. Stąd badanie i nakreślenie pedagogii Joanny Kulmowej wymaga uporządkowania i kategoryjnego osadzenia poszczególnych działań, zgodnego z tym, jak rozumiana jest pedagogia we współczesnej myśli pedagogicznej.

2. Ocena przedłożonej rozprawy

A. Struktura pracy

Recenzując przedłożoną pracę w pierwszej kolejności pragnę zwrócić uwagę na jej strukturę. Spis treści składa się z wstępu, pięciu rozdziałów, zakończenia i bibliografii. W tej strukturze nie wyodrębniono rozdziału metodologicznego, a metodologiczne podstawy badań własnych, zawarte zostały w rozdziale numer dwa, noszącym tytuł „Biografia Joanny Kulmowej

¹ Zob. F.W. Kron, *Pedagogika. Kluczowe zagadnienia*, GWP, Sopot 2012, s. 266-267.

w kontekście pedagogicznym”, na stronach 41-77. Tytuł rozdziału drugiego zapowiada, że jego treść skupiona została na biografii Joanny Kulmowej, osadzonej w kontekście pedagogicznym. Jednak zapoznając się z tym fragmentem tekstu, a dokładniej, poszczególnymi podrozdziałami rozdziału drugiego, zauważamy, iż w treści Autorka pracy odniosła się do najważniejszych ustaleń metodologicznych, dotyczących zrealizowanych badań. Odniesienia te są jednak niespójne, nieprecyzyjne i nie prezentują stosownych uzasadnień, charakteryzujących przyjętą perspektywę badawczą i zastosowaną metodę badań. Pojawia się co prawda odniesienie do metody biograficznej, ale zabrakło w pracy przyjęcia jasnego stanowiska metodologicznego, dotyczącego sposobu i zakresu jej zastosowania. Autorka pracy nie przyjęła jednoznacznej wykładni relacji jaka istnieje między biografią, badaniem biografii a metodą biograficzną². Rodzi się więc pytanie, czy Autorka pracy odróżnia pisanie biografii, w tym przypadku biografii Joanny Kulmowej, od pedagogicznych badań biograficznych?³.

B. Teoretyczne podstawy badań i ich aplikacja na grunt autorskiego projektu

Odnosząc się do teoretycznych podstaw badań, które powinny się znaleźć w pracy, pragnę podkreślić, iż także w tym zakresie tekst jest niespójny. W pracy brak uporządkowanej i merytorycznie uzasadnionej analizy relacji istniejącej między takimi kategoriami pojęciowymi jak:

- pedagogia Joanny Kulmowej;
- idea wychowania Strumińskiego w pedagogii Joanny Kulmowej;
- poglądy wychowawcze Joanny Kulmowej;
- system wychowawczy Joanny Kulmowej;
- filozofia wychowania według Joanny Kulmowej;
- kompetencje pedagogiczne - wskazówki wychowawcze Joanny Kulmowej.

Każdemu z wyżej przywołanych zagadnień poświęcono osobny fragment tekstu pracy, ale nie wskazano zależności i uzasadnień merytorycznych istniejących między tymi kategoriami. Mimo, iż rozdział pierwszy pod tytułem „Pedagogia w różnych ujęciach badawczych”, miał dotyczyć analizy najważniejszej dla recenzowanej pracy kategorii badawczej, to jego treść nie jest uporządkowaną analizą znaczenia tego pojęcia, osadzoną w określonej perspektywie

² Zob. s. 50-56.

³ Zob. s. 59

paradygmatycznej. Pani mgr E. Rogalska przywołuje różne teoretyczne ujęcia tego pojęcia, ale nie wyprowadza na tej podstawie spójnego rozumienia tej kategorii, takiego, które będzie podstawą dalszych badań. W pracy nie odniesiono się do podstawowych teoretycznych źródeł badanej pedagogii, czy też jej elementów strukturalnych. Mgr E. Rogalska przywołuje co prawda wybrane pedagogiczne koncepcje teoretyczne, np. koncepcję wychowania i działalność Janusza Korczaka, ale nie dokonuje stosownej w tym kontekście analizy.

Tytuł podrozdziału oznaczonego numerem 2.3 jest inny w treści pracy, niż w spisie treści. Tytuł tego podrozdziału zapowiada, iż zaprezentowana zostanie w nim biografia Joanny Kulmowej, treść rozdziału prezentuje się jednak inaczej. Jest niespójna i brak w niej podstawowych faktów z biografii Joanny Kulmowej. Zawarto w nim opisy wybranych zdarzeń, które jednak trudno odnieść do ogólnej zasady, czy też reguły, która porządkowałaby te dane i ich interpretację. Przytoczone zwroty biograficzne, nie zostały osadzone w kontekście poszczególnych etapów życia Joanny Kulmowej. „Informacje biograficzne” jak określa to Autorka pracy, zostały przywołane w określonym przedziale czasu. W recenzowanej pracy mgr E. Rogalska odniosła się do tych wydarzeń, które zaistniały w życiu Joanny Kulmowej po 2012 roku, uzasadniając to tym, iż Urszula Chęcińska w pracy pod tytułem „Bibliografia i ikonobibliografia twórczości Joanny Kulmowej” wydanej w 2012 roku, opublikowała biografię Joanny Kulmowej, obejmującą jej życie i działalność do 2012 roku. W mojej interpretacji, to uzasadnienie nie spełnia wymogów związanych z projektem badawczym, stanowiącym podstawę przygotowania dysertacji doktorskiej. Wydarzenia i opisy zwrotów biograficznych zawarte w recenzowanej pracy, nie zostały w należyty sposób uporządkowane, czy też odniesione do poszczególnych etapów, wymiarów, czy też dziedzin działalności artystycznej Joanny Kulmowej. Przytoczone w tekście przykłady dzieł artystycznych i osiągnięć Joanny Kulmowej poprzeplatane zostały informacjami dotyczącymi życia osobistego i osiągnięć innych osób, przedstawicieli świata artystycznego współczesnej Polski, a przede wszystkim opisem dzieł i osiągnięć Jana Kulmy. W treści biogramu, zgodnie z zapowiedzią Autorki pracy, miały się znaleźć informacje dotyczące okresu życia Joanny Kulmowej po 2012 roku, jednak w treści znajdujemy informacje, które dotyczą wydarzeń, sprzed tej daty.

W treści pracy pojawiają się także takie jej fragmenty, które zostały opatrzone tytułem, ale nie zostały uwzględnione w spisie treści. W warstwie merytorycznej budzą one wątpliwości co do związku jaki istnieje między ich treścią, a tematem pracy. Przykładem takiego fragmentu

pracy jest część tekstu pod tytułem „Historyczno-kulturowy wymiar myśli polskiej wybrane fragmenty XIX wieku”, strony od 118 do 121, czy też „Podstawowe koncepcje człowieka”, strony od 127 do 141. Także w tym przypadku treść tego fragmentu pracy nie koresponduje z jego tytułem.

W treści pracy wiele wątków powtarza się. Pojawiają się także stwierdzenia, które nie zostały poparte stosowną argumentacją merytoryczną, na przykład na stronie 120 zamieszczone zostało zdanie: „Pedagogia Joanny Kulmowej zawierała w sobie metapedagogiczne ujęcie wychowania”, czy też na stronie 125 pojawia się stwierdzenie: „System wychowania w Strumianach był skonstruowany na podstawie współczesnego systemu konstruktywistycznego, wymieszanego z behawioryzmem i innymi koncepcjami wychowawczymi. Jednak jego swoistość wyróżnia wychowanie w Strumianach na tle wszystkich dostępnych koncepcji nauczania, nie jest to w pełni konstruktywizm, ani psychodynamizm, ani też behawioryzm”. Natomiast na stronie 184 przeczytać możemy: „Zatem można powiedzieć, że filozofia systemu wychowawczego J. Kulmowej jest zbieżna z filozofią Jana Pawła II, a tym samym kościoła chrześcijańskiego”.

Uogólniając pragnę podkreślić, iż treść pracy skoncentrowana jest na działalności artystycznej Joanny i Jana Kulmów, zabrakło w niej adekwatnych do tytułu pracy analiz teoretycznych, które owocowałyby nakreśleniem podstawowych cech/elementów pedagogii Joanny Kulmowej. Mgr E. Rogalska odnosi się do podstaw aksjologicznych, filozofii życia i twórczości państwa Kulmów, ale nie przenosi tych ustaleń na grunt podstaw filozoficzno-teoretycznych realizowanej przez nich pedagogii. W treści pracy można odnaleźć stwierdzenia odnoszące się do poglądów Joanny Kulmowej i praktyki wychowawczej jaką ona stosowała, ale recenzowany tekst nie stanowi spójnej oraz merytorycznie uzasadnionej analizy pedagogii Joanny Kulmowej.

C. Język recenzowanej pracy

Język recenzowanej pracy doktorskiej nie spełnia standardów obowiązujących na tym etapie rozwoju naukowo-badawczego. Od osoby ubiegającej się o stopień naukowy doktora przyjęło się oczekiwać, że wywód będzie uporządkowany i logiczny, a zastosowane w treści pracy pojęcia, będą adekwatne do poruszanej tematyki i stosowanie użyte w danym kontekście. Recenzowany tekst pełen jest uproszczeń i skrótów myślowych, a także sformułowań zaczerpniętych z języka potocznego.

Oceniając recenzowany tekst pod względem edytorskim należy zauważyć, że jest on niedopracowany. W tekście znajdują się błędy literowe, braki w przypisach i błędy stylistyczne.

D. Bibliografia

W pracy przywołano bardzo bogaty zbiór literatury filozoficznej, psychologicznej i pedagogicznej, bibliografia obejmuje 837 pozycji. To prace niezwykle znaczące dla współczesnej myśli pedagogicznej. Powyższy zestaw nie budzi wątpliwości, wątpliwość budzi to, iż przywołane, często także cytowane teksty, nie zostały stosownie zaaplikowane na grunt badań własnych. Poszczególni filozofowie, psychologowie, czy też pedagodzy przywoływani są w różnorodnych kontekstach, ale trudno wskazać jaką zasadą, czy też kryterium doboru tekstów miało tu zastosowanie.

W treści pracy dominuje analiza literaturoznawcza, czy też interpretacja poszczególnych utworów poetyckich Joanny Kulmowej. Poczynione na tej drodze rozważania nie przekładają się na efekty badań, które powinny być ujęte w recenzowanej dysertacji⁴.

Konkluzja

Biorąc pod uwagę warunki i wymagania stawiane w *Ustawie o stopniach i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki* z 14 marca 2003 (Dz. U. 2003, Nr 65 poz. 595, z późniejszymi zmianami), a dalej jakość zrealizowanego projektu oraz rozważania i opracowania zawarte w recenzowanym tekście, zgodnie z *Rozporządzeniem MNiSW z 19 stycznia 2018r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora* (Dz.U. 2018, poz. 261), a dokładniej paragrafem 6 punktem 6 powyższego rozporządzenia, wnoszę o poprawę recenzowanej rozprawy doktorskiej, czyli o:

- wyraźne wyodrębnienie w strukturze pracy rozdziału metodologicznego, w którym określone zostaną metodologiczne podstawy badań własnych;
- uporządkowanie zgromadzonego materiału w kontekście tych elementów, które składają się na badaną pedagogię, stanowią zbiór stosowanych praktyk edukacyjnych/wychowawczych (głównie - cele i organizacja procesów edukacyjnych, środki ich realizacji, metody, formy praktyk edukacyjnych);

⁴ Zob. s. 100-111.

- skoncentrowanie prowadzonych analiz na wymiarze pedagogicznym, ponieważ w recenzowanej wersji dysertacji przeplatają się wątki literaturoznawcze, skoncentrowane na analizie utworów literackich, z rozważaniami pedagogicznymi;
- korektę tekstu pod względem stylistycznym, a także precyzji stosowanych pojęć.

Żywię nadzieję, że uporządkowanie tak bogatego i różnorodnego materiału dopełni obraz pedagogii Joanny Kulmowej, urzeczywistnianej w przestrzeni wyjątkowej twórczości artystycznej i literackiej oraz w działalności pedagogicznej. Tą drogą nakreślona zostanie, symbolicznie rozumiana „sztuka wychowania”, którą uprawiała Joanna Kulmowa, a która niewątpliwie współtworzyła rzeczywistość społeczno-kulturową, w tym edukacyjną.

Andrzej